

מליקת העוף (יט:-כב.)

אוריאל סגל

כתוב במשנה:

"השוחט מן הצדדין שחיטתו כשירה, המולק מן הצדדין מליקתו פסולה. השוחט מן העורף שחיטתו פסולה, המולק מן העורף מליקתו כשירה. השוחט מן הצוואר שחיטתו כשירה. המולק מן הצוואר מליקתו פסולה. שכל העורף כשר למליקה וכל הצוואר כשר לשחיטה. נמצא כשר בשחיטה פסול במליקה. פסול במליקה כשר בשחיטה".

(משנה חולין פרק א' משנה ד')

השחיטה היא בצוואר ובצדי הצוואר, ואילו המליקה היא בעורף. חובת המליקה בעורף נכתבה במפורש בתורה לגבי חטאת העוף "ומלק את ראשו ממול עורפו..." (ויקרא ה, ח). אך לגבי השחיטה מן הצוואר - אין זה כה פשוט, והגמרא דנה באריכות בשאלה "מניין לשחיטה מן הצוואר מן התורה" (חולין כז). גם פעולת המליקה מתוארת בתורה באופן יותר מפורש, כמתייחסת אל הראש ולמה שמול העורף, בעוד שהשחיטה תמיד מתוארת בתורה בלשון "שחיטה", "זביחה" או "שפיכת דם", וללא התייחסות למקום שבו שוחטים. אף התיאורים התנאיים לשחיטה ולמליקה מפורטים יותר אצל המליקה. השחיטה מתוארת "השוחט אחד בעוף ושניים בבהמה - שחיטתו כשירה" (משנה חולין פ"ב מ"א). שניים של מה? לא נאמר. לעומת זאת המליקה מתוארת בפרוטרוט:

"כיצד מולקין חטאת העוף? חותך שידרה ומפרקת בלא רוב בשר עד שמגיע לוושט או לקנה. הגיע לוושט או לקנה חותך סימן אחד ורוב בשר עמו, ובעולה - שניים או רוב שניים"

(חולין כא.).

במשנה השחיטה מתוארת כתמונתה ההפוכה של המליקה. בכל מקום שניתן לשחוט - לא ניתן למלוק ובכל מקום שניתן למלוק לא ניתן לשחוט. המשנה לא מסבירה לאיזה תחום שייכת מליקה ולאיזה תחום שייכת השחיטה, כי זהו חלק מקובץ המשניות המתאר דברים והיפוכם, כגון "כשר כבהנים פסול בלויים, פסול כבהנים כשר בלויים"

וכיו"ב. כל שידוע לנו מן המשנה הוא שהמליקה היא בעורף והשחיטה היא בצוואר ובצדדי. למזלנו, אנו יודעים לפי המתואר בתורה כי המליקה שייכת למחלקת העופות, ואילו השחיטה שייכת כרגיל למחלקת הבהמה והצאן (באשר לחיות, זהו דיון נפרד. באשר לעופות - ראה לקמן), מה שהמשנה לא טורחת להסביר. המשנה רצתה רק ללמד אותנו על המקום המהופך של השחיטה והמליקה, לא על דרך עשייתם וגם לא לאיזו מחלקה הם שייכים.

את השלמת הדברים אנו מוצאים בפרק שני הדן בשאלות הללו, אם כי אף אחת מן השאלות הללו לא פשוטה כל כך כפי שהדבר מוצג במשנה. השאלות הנידונות הן כיצד אנו יודעים שצריך לשחוט מן הצוואר, ובאופן פרטני יותר, כיצד אנו יודעים שצריך לשחוט את הקנה ואת הוושט, ולא די בנחירה או בהימום חשמלי. שאלה נוספת שנשאלת היא האם גם שחיטת העוף היא חובה מן התורה, באשר שהיא לא נזכרת בתורה במפורש בשום מקום, ורק המליקה נזכרת בקשר לעוף. הסוגיה שם מציגה זאת כמחלוקת ר' אלעזר הקפר ורבי, ואגב כך מובאים הדברים הבאים לפי שיטת "אין שחיטה לעוף מן התורה" -

"אין שחיטה לעוף מן התורה שנאמר "ושפך את דמו", בשפיכה בעלמא סגיי"

(חולין כז:).

השחיטה של העוף היא שפיכת הדם, רק הריגה על ידי נחירה או עיקור. בהמשך הסוגיה מוצגת המליקה גם כן באותו האופן, כסוג של הריגה - "שאני התם דאיכא שדרה ומפרקת", ורש"י שם מסביר:

"דאיכא חתיכת שדרה ומפרקת, ואזיל ליה חיותיה בכל שהו"

כלומר, מספיק לחתוך עוד את הוושט או את הקנה כדי להרוג את העוף, כיון שהמפרקת נשברה.

אף מדרש התנאים המובא שם (חולין כז:) מתאר יחס משונה בין שחיטה של עוף לבין שחיטה של בהמה:

"זאת תורת הבהמה והעוף" - וכי באיזו תורה

שוותה בהמה לעוף ועוף לבהמה? לומר לך מה בהמה בשחיטה, אף עוף בשחיטה. אי מה להלן ברוב שניים אף כאן ברוב שניים? תלמוד לומר: זאת. ר' אליעזר אומר...לומר לך מה עוף הכשרו מן הצוואר אף בהמה הכשרה מן הצוואר. אי מה להלן ממול עורף אף כאן

ממול עורף? תלמוד לומר "ומלק את ראשו ממול ערפו" ראשו של זה ממול עורף ואין ראשו של אחר ממול עורף".

מבלי להזכיר כלל את המליקה, מדרש זה אומר דברים מפליאים אודות שחיטת העוף. לפי ת"ק המודל הבסיסי לשחיטה הוא של הבהמה, והעוף הוא סעיף של חובת השחיטה הזו. אמנם העוף חייב בשחיטה פחותה, רק של סימן אחד, קנה או וושט, אולם לפי ר"א, דווקא העוף הוא המודל היסודי "הכשרו מן הצוואר", והבהמה נלמדת ממנו. ר"א חושב שאילולא הפסוק, העוף היה מלמד על הבהמה, מה שמלמד אותנו כי לשיתנו מעיקר הדין העוף חשוב מן הבהמה. מסוף דבריו של ר"א אתה למד שהוא מדבר על מליקה, כלומר, ר"א חשב לתת לשחיטת בהמה גם כן מעמד של מליקה ולאפשר אותה מן העורף, ונמנע מכך בגלל הפסוק. אך מה מוזרים דבריו באשר שהוא אומר את הביטוי "הכשרו מן הצוואר" המתנגד התנגדות נחרצת לרעיון של מליקה מן העורף. אינך יכול - לפי הגיונה של המשנה בה אנו עוסקים - לדבר על שני המקומות - צוואר ועורף - בחדא מחתא. כמובן שהפרשנות תעמעעם את המונח "מן הצוואר" (ראה רש"י), אבל לפי פשטי הדברים, אין זה כה פשוט כי המודל היסודי של העוף הוא המליקה מן העורף דווקא. יתכן שדרכי ההיתר של העוף כוללים שחיטה, מליקה והריגה, שלא כמו לבהמה שלה, למרות היעדר המקור לכך, יש רק אפשרות להישחט.

במשנה שלנו הדברים כלל לא נידונים, ולא רק שהם לא מופיעים, אלא שהמליקה והשחיטה הן תמונת מראה זו של זו, ואנו יודעים לפי שאר המקורות ובייחוד מפרק שני, שהדברים הללו אינם פשוטים כלל וכלל.

סוגית התלמוד

מה שמעניין בסוגיה זו היא שהקורא לא ממש יודע דבר מלבד המשנה, והוא מגלה שהדברים המוצגים בה אינם שחור ולבן כאופן הצגתם הראשוני. גם במשנה לא מוסברת מהי שחיטה ומהי מליקה, אבל הקורא מתוודע אליהן תוך כדי קריאה כפותר תשבץ.

בני ר' חייא מנסים לנסח כללים יותר בהירים למליקה. הכלל הראשון הוא "מצוות מליקה - מחזיר סימנים לאחורי העורף". הכלל השני של רב כהנא המוסכם גם על בני ר' חייא "מצוות מליקה - קוצץ ויורד, וזו היא מצוותה". הכלל הראשון הוא מעניין מאוד מפני שהוא מנסה לטעון כי אלמנט מן

השחיטה קיים גם במליקה - חובת חיתוך הסימנים - ואולם, הכלל השני מציג דווקא ניגוד בין מליקה לשחיטה, באומרו כי המליקה היא קציצה (ביד) ולא הולכה והובאה של סכין כבשחיטה.

לגבי שני הכללים מופיעה הסתייגות בסוגיה. הסוגיה מצביעה על ההיגיון של בני ר' חייא כהיגיון שיכול להוליך גם למסקנה כי אף בשחיטה ניתן להחזיר את הסימנים לאחורי העורף ולשחוט, ור' ינאי טוען נחרצות נגד הסברה הילדותית הזו ("הרובין"), שמנוגדת בתכלית לרעיון של "נמצא כשר בשחיטה פסול במליקה וכו'". ר' ינאי מתנגד לשבור את התמונה הדיכוטומית שנוצרה במשנה. רעיון זה שנדחה בסוגיה צף מחדש בעזרת ר' ירמיה, שטוען כי ניסוח המשנה הדיכוטומי מכוון כלפי אופן השחיטה - בהולכה והובאה שמחויבת בשחיטה ואסורה במליקה, ואילו את הכלל של בני ר' חייא אפשר עוד לשמור באיזה אופן.

משכלול הדעות של ר' ירמיה, בני ר' חייא והסבר הסוגיה עולה כי שחיטה יכולה להתבצע גם בעורף אם מחזיר את הסימנים, ואילו המליקה יכולה להתבצע בעורף, עם הסימנים או בלעדיהם. המשנה כבר איבדה מכוחה לצייר את המצב כמצב עניינים חתוך, באשר שאין עוד זהות ניגודית בין השניים - הסימטריה נשברה.

ר' ירמיה הוא גם הגיבור של הכלל השני, או נכון יותר, של הסייג מן הניסוח הגורף של הכלל השני, באומרו כי הולכה והובאה הם מצבים רצויים במליקה ממש כפי שהם נצרכים בשחיטה ("כל שכן מוליך ומביא"). המליקה יכולה להיות בקציצה, אך היא יכולה להיות גם כפי דרכה של השחיטה. בזה השלים ר' ירמיה את המהפך של המשנה. המשנה דיברה על מקום הצוואר והעורף, הסוגיה זנחה את שאלת המקום ודיברה על סימנים ועל דרך החיתוך שלהם - בקציצה או בהולכה. והמסקנה החשובה ביותר לענייננו היא שניתן לשחוט גם מן העורף אם הסימנים נמשכים כלפי העורף. האם זו לא הפקעת המשנה מפשוטה? אכן כך, אלא שהרווח של ר' ירמיה הוא שהמליקה והשחיטה השתחררו מהתלות לייצג זו את היפוכה של זו. העיקרון של השחיטה הוא חיתוך סימנים. העיקרון של המליקה הוא חיתוך העורף באיזה אופן שלא יהיה, בניגוד למי שסבור - בני ר' חייא - שהולכה והובאה במליקה פוסלת אותה.

כדי לסדר את המשנה ולהציגה באור חדש מביא ר' ירמיה בהמשך את דינו של שמואל "כל הכשר בשחיטה - כנגדו בעורף כשר במליקה, הא פסול בשחיטה - פסול במליקה". הצגה זו של המשנה

מציירת את המליקה באופן שונה לגמרי. המליקה והשחיטה לא מוצגות כהפכים, אלא כשותפות סימטריות לאותו רעיון. נכון הוא שמליקה היא בעורף, אך היא מתנהגת ממש כאילו היא שחיטה. נשים לב כי בניסוח הכלל החדש, שלא כמו במשנה, לא מוצגת התמונה המשלימה של "פסול במליקה - פסול בשחיטה", כיוון הלימוד הוא מן השחיטה אל המליקה. המליקה מחפשת אב להתלות בו, כאשר אנו יודעים שאין צורך בכך לא לפי התורה, לא לפי המשנה ולא לפי הלימודים בפרק שני.

הצבת הכלל המנוסח מחדש למשנה, מאתגרת את הסוגיה לבחון את שאלת 'עיקור סימנין בעורף', הנקשרת לשאלה האם יש שחיטה לעורף מן התורה. הקשר בין השאלות הוא כזה, אם יש שחיטה לעורף מן התורה הרי שלסימנים יש משמעות גם אצל העורף, וממילא אם הסימנים נעקרו ממקומם תהיה בכך בעיה, ולפי הכלל של שמואל, תהיה לכך השפעה גם על המליקה כביאורו של רש"י -

"דכיוון שאין אותו צוואר כשר לשחיטה, אין עורף כנגדו כשר למליקה"

(ד"ה "אילימא למעוטי" כ.).

המליקה מקבלת מעתה דינים של שחיטה, וחייבים להיות שני סימנים, הגמרא אף מרחיקה לכת יותר מכך, וטוענת שאין לשאלה זו תלות הכרחית בקיומה של חובת שחיטה לעורף מן התורה, וגם אם נאמר שאין חובת שחיטה לעורף אלא מדברי סופרים כולא מילתא מבהמה גמרינן לה. שוב, אותו רעיון צץ כאן, שהמליקה היא למעשה שחיטה מסוג אחר, אבל עדיין שחיטה.

כעת הסוגיה מחפשת דעה ממצעת שלפיה חובת המליקה אינה דורשת סימנים כבשחיטה, אבל בשחיטת עורף יש דרישה לקיומם של סימנים ועיקורם של אלה מהווה בעיה (רבין בר קיסי בשיטת רמי בר יחזקאל כ:). אלא שהסוגיה כאן מציגה את הכלל של שמואל כחולק מפורשות על רעיון זה, ולא מחלק בשום אופן בין מליקת העורף לשחיטת העורף; שניהם שווים בעניין חשיבות הסימנים, ולכל הפחות לעניין הגרמה (עין רש"י ד"ה "הוא" כ: ולעיל). הסוגיה מכריחה קשר בין מליקה לשחיטה בעורף עצמו.

שיאו של הקשר הזה מודגם בדיון הבא של הסוגיה לגבי 'מלק בסכין'. בעיקרון מליקה נעשית ביד (ראה זבחים סד:), ואם כן 'מליקה בסכין' היא ביטוי הסותר את עצמו. (רש"י אכן סבור כך, והוא טוען שאין זו מליקה אמיתית (ד"ה שן וצפורן כ:). אך רש"י הולך לשיטתו שכן הוא סבור שגם לגבי

הסוגיה הקודמת לשיטת שמואל אין עיקור סימנים לעורף, למרות שממהלך הסוגיה אי אפשר להוכיח כך מפורשות. רש"י פוסק אגב בניגוד לשיטת שמואל, שכן זה ספק של תורה שצריך להחמיר בו. שיטת רש"י רואה את המליקה ואת השחיטה של העורף כשוות זו לזו, אך שונות משחיטת הבהמה, אך אפשר להסביר גם ששמואל אכן שסבור כי חשיבות הסימנים כבשחיטת בהמה היא עקרונית גם במליקה ושחיטת העורף, שהוא איננו מחלק ביניהם מתוך האבחנה של הסוגיה ששיטת שמואל מתייחסת להגרמה, וגם הגרמה היא בעצם דיון לגבי הסימנים, ולכן הגרמה במליקה תהיה בעייתית. לפי זה, ניתן גם להסיק, בניגוד לרש"י, כי שמואל סבור כי יש גם עיקור במליקה כפי שאמרה הסוגיה בראשיתה).

הדיון של הסוגיה לא בא להכשיר מליקה בסכין, אלא רק לציין שלפעולה כזו יש משמעות הלכתית. הטשטוש שבין מליקה לשחיטה הושלם. המליקה בסכין היא סוג של שחיטה שיכולה להוציא את הבהמה מתוך הטומאה שלה, אם נשחטה לפני שנתנבלה. הדברים נאמרים באופן מפורש בסוגיה 'מליקתה זו היא שחיטתה', ורק בגלל שהשחיטה של המליקה לא עומדת בסטנדרטים הרגילים של שחיטה ויש בה דריסה או חלדה - אין להכשירה, אך עקרונית יש למליקה כזו יש משמעות ושם מליקה, ומייחסים לה אף את אותן הבעיות של דריסה וחלדה המוכרות לנו מן השחיטה (כמו הביטוי 'נחירתה היא שחיטתה' המופיע בפרק שני לגבי העורף, ולא כרש"י).

לענייננו חשובה גם סופה של הסוגיה המביאה את מחלוקת התנאים בנוגע לפסוק "ואת השני יעשה עולה כמשפט..." (ויקרא ה', ו') המדבר בעולת העורף. לפי תנא קמא, ההשוואה היא לחטאת בהמה, לפי ר' ישמעאל ור' אלעזר בר' שמעון ההשוואה היא לחטאת העורף. שיטת ת"ק היא מרחיקת לכת שכן היא מחלקת גם בין סוגי קורבנות של עופות, שאודות שניהם נאמר הביטוי 'ומלק', אך אין הוא מציין את אותה החובה, כיוון ש'כל שישנו בשחיטה ישנו בהבדלה' וכיוצא בזה ב'כל שישנו במליקה...'. והדמיון של מליקת-שחיטת עולת העורף הוא דווקא לשחיטת חטאת בהמה שגם היא צריכה חיתוך של רוב שני סימנים (ובעורף צריך שני סימנים לגמרי כדי להקטיר את הראש בעצמו) ולא לחטאת העורף. החריפות שבשיטה זו היא בהצגה של חטאת העורף ועולת העורף כמהויות רחוקות זו מזו, ועולת העורף קשורה יותר לשחיטת בהמה מאשר למליקת חטאת העורף, מה גם שבהצגה כזו של הדברים אין רווח הלכתי,

שכן את כל הנלמד מבהמה יכולים היינו ללמוד מעוף (ראה רש"י ד"ה "ובידו הימנית" כא:).

ת"ק מסכים אמנם כי למרות שלא נזכרה בעולת העוף חובת מליקה מן העורף, הדבר נלמד מחטאת העוף שעליה נכתב "ממול עורפו", אך לימוד זה נראה כמשמעות הביטוי 'מליקה', ולא מפני קשר מהותי יותר שבין חטאת העוף לבין עולת העוף. שיטה זו מרחיקת לכת כל כך, כיוון שהיא מזהה את המליקה בעוף כמהות שיש לה ביטויים נפרדים לגבי חטאת העוף ולגבי עולת העוף, ושאחד מהם קרוב באופן מהותי הרבה יותר אל שחיטה של הבהמה מאשר אל קרוב משפחתו - העוף. הטכניקה של המליקה משתנה לפי סוג הקרבן.

גם ראב"ש ור"י אינם מסכימים זה עם זה לגבי צורת ההשוואה לחטאת העוף. לשיטת ראב"ש אכן ישנו קשר בין חטאת העוף לעולת העוף, והוא טוען שבגלל כך אף עולת העוף דורשת רק רוב שני סימנים, ולא שני סימנים מוחלטים; בעוד שר"י סובר כשיטת ת"ק שההבדלה היא מוחלטת ולכן צריך שני סימנים (רש"י ד"ה ת"ל "והקריבו" כא:). ראב"ש רואה את ההשוואה שבין חטאת העוף לעולת העוף כהשוואה שלימה, שבסופו של דבר דווקא מוליכה את עולת העוף לדמיון מחודש לכל שחיטה, כיוון שנדרשים רק רוב שני סימנים וראש אחוז בגוף. לדעת ר"י הדמיון לחטאת העוף הוא רק לגבי שאלת המיקום של מול העורף. ר"י יודע שהביטוי 'מול עורפו' לא כתוב לגבי עולת העוף של נדבה, ויותר מזה, שלגבי עולת העוף של חובה (ויקרא ה', ז'-י) אף לא נזכר הביטוי 'ומלק'. ר"י מזדרז אפוא ליצור את החיבור בין שלושת העופות - חטאת, עולת נדבה ועולת חובה - לכלל גורם משותף - מליקה בעורף. אף דעה לא מזהה את המליקה עצמה כעולם סגור, וכל השיטות רואות את זיקת החיבור אל השחיטה בצורה כזו או אחרת. מה שיוצא מן המחלוקת הזו ומחזיר אותנו לדין המשנה מצוי דווקא בשורה התחתונה והמסכמת של הסוגיה:

"ותנא קמא וראב"ש ממול העורף מנא להו?
גמרי מליקה ממליקה".

(חולין כב.)

כלומר, הכל מסכימים כי המליקה היא מן העורף - בוודאי ר' ישמעאל - ואין מערער על כך.

בדרך לא דרך חזרנו לרעיון היסודי של המשנה. כל שיטות התנאים, מי שהופך את המליקה לעולם בעל משמעויות שונות זו מזו (ת"ק ור"י) או מי שמזהה אותה עם אופן השחיטה של הבהמה

(ראב"ש) מסכימות כי המליקה היא מן העורף, והרי זה הרעיון היסודי של המשנה שחזר אלינו לאחר דיון ארוך. יכול להיות שלמליקה יש פנים מרובות, אבל מול ריבוי הפנים הללו ישנו רק מול עורף אחד שבו היא נעשית.

בסיכומי של דבר, ניסוחה של המשנה שהעורף הוא מקומה של השחיטה הוא הניסוח המינימליסטי והמדויק ביותר שניתן לתת למליקה. שום רעיון אחר לא יכול לאחד את המליקה תחתיו, כיוון שהמליקה בחטאת שונה מן המליקה בעולה, המליקה בסכין היא לא שחיטה בסכין אך יש לה כוח דומה, המליקה היא לא כדין שחיטה שצריכה סימנים למי שאומר שאין עיקור סימנים במליקה, המליקה היא גם לא סוג של שחיטה בעוף שכן אין תלות בין השחיטה של העוף לבין מליקה של העוף. המליקה לא דומה לשום דבר, אבל דומה בקצתה לכל דבר, והדבר היחיד שנכון לגבי כל המליקות הוא שהעורף הוא מקומה.

אפשר לראות במבנה זה גם פתרון לבעיה שתופסת חלק מרכזי בדיון הסוגיה ונראית מעיקרה כנושא שאין מה לדון בו. הסוגיה תמיהה על צורת המליקה דרך המפרקת והבשר - וכי מתה עומד ומולק? שאלה זו עצמה מתמיהה, שכן אם זו הדרך שבה התורה מבקשת שבה נמלוק מה מקום יש לשאלה - האם המליקה היא מליקה של עוף מת? וגם התשובה היא לא תשובה: ומה בכך שאין חיתוך של רוב בשר? האם חיתוכה של המפרקת בלי רוב בשר - לפי היגיון בסיסי - הוא לא "מתה - עומד ומולק"? אלא וודאי המליקה, ממש כמו שחיטה, היא תמיד הריגה של הבהמה, ותמיד אם מתרחשת המתה של בהמה היא אכן מתה (עייין חולין קכא:). חידושה של התורה לגבי שחיטה הוא שלמרות שהשחיטה ממיתה את הבהמה, זו עדיין הדרך להתיר בהמה לאכילה, אלא שאם השחיטה הזו לא הייתה שחיטה ראויה, הבהמה היא נבילה - כי אסור לשחוט בהמה מתה. הסוגיה צריכה למצוא מקבילה לנבילה של השחיטה גם בעולם המליקה, ועל כן היא מציגה את המליקה אל מול ה'מתה', אף ש'מתה' היא יציר סינטיטי של הסוגיה. מליקה, כמו שחיטה, נבדלת מניבול, לא מפני שהפעולות לא מגיעות לאותה תוצאה - בהמה מתה, אלא מפני שההגדרה הבסיסית מנסה להבדילן באופן סינטיטי-אפריורי מהנבילה. אילולא נאמר כך יצא שאין לנו דין 'נבילה' כלל ועיקר בעוף, והדבר מוכחש מכל המקורות המדברים על דין נבילה בעוף.

מן האגדה

נסיים בדבר טוב מן האגדה, באשר לתשובה הידועה של המדרש אודות טעמי המצוות "לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהם את הבריות, וכי מה איכפת לו לקב"ה מי שוחט מן הצוואר או מי ששוחט מן העורף? הוי לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהם את הבריות" (בראשית רבה מד, א'). דברי מדרש אלו הובאו כפתיחה למחזה ברית בין הבתרים, שבו נגלה הקב"ה לאברהם, וכתב שם עוד המדרש על הפסוק "ואת הציפור לא בתר" - הראה לו הקב"ה שמבדילים בעולת העוף ואין מבדילים בחטאת העוף (שם מד, טו'). ולא מובן מה הקשר בין שחיטה לברית בין הבתרים ולחטאת ועולת העוף, ומה בין שאלת המדרש לתשובה 'אלא לצרף וכו'.

צריך לומר שהמענה לקושיית המדרש הוא שבאמת כך הוא, ולקב"ה לא איכפת האם שוחט מן הצוואר או שוחט מן העורף, שכן אם לר' ירמיה לא איכפת מכך, ויכול אדם לשחוט גם שני סימנין בהחזרתם אל העורף והעיקר הוא שיהיו שני סימנים, גם לקב"ה לא איכפת מכך; ועל כן הקב"ה בתר את העגלה, האיל והעז כרצונו, מן העורף ומן הצוואר, ובאמת לא איכפת לו לקב"ה, והמצוות ניתנו לצרוף את הבריות שיפנו אליו את פניהם ולא את עורפם, ואם מפנים את עורפם - יחזירו שני סימנים לאחור וזו היא מצוותה'. מטרתן של המצוות היא לצרף את הבריות שיעשו כפי שהתבקשו - מי ששוחט מן העורף ומי ששוחט מן הצוואר - ולא כיוון שלקב"ה איכפת, כי אין לדידו הבדל באמת בין העורף לצוואר. בדרך כלל מסביר העולם את המדרש שלקב"ה לא איכפת מהיכן שוחטים, אבל הוא אמר לשחוט מן הצוואר כדי לצרף את הבריות, אבל ההסבר היותר מדויק יהיה שלקב"ה לא איכפת כיוון שבאמת לפי ההלכה אפשר לשחוט מן הצוואר וגם מן העורף, ומן המצוות - אם מצרפים ומלבנים את הבנת הבריות לפי התפיסה הנכונה - אפשר לדעת כי באמת לקב"ה לא איכפת, אבל צריך לדעת באיזה אופן בדיוק לא איכפת לו לקב"ה.

כל זאת למעט "את הציפור לא בתר", שאיכפת לו לקב"ה מאוד שלא לבתרה, כיוון שחטאת העוף לא מובדלת - אסור לבתר אותה, וצריך להשאירה על מתכונתה ולא להבדילה אחרי המליקה. מן העוף - איכפת לו לקב"ה שיימלק מן העורף ולא יובדל, ומליקה היא רק לפי מה שראוי להיות ולפי חובת הברית שבין הבתרים של המליקה - הראש והגוף, הקשורים יחד בסימן אחד שלא בותר.